

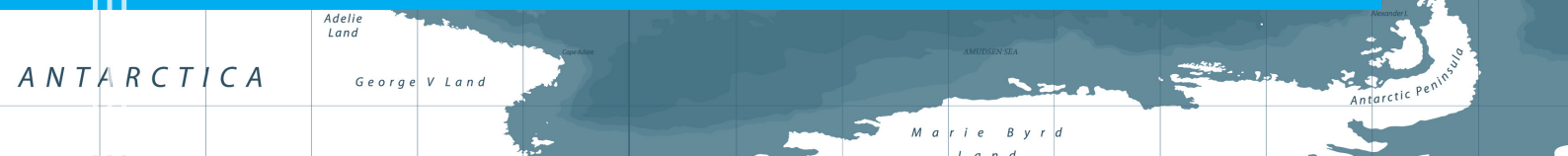
FREE ASSOCIATION NAALAGA AFFILLU PEQATIGIIT

Pituttugaangitsumik naalagaaffeqatigiinneq (Free Association, FA) tunngavigalugu naalagaaffiusut Naalagaaffinnut Peqatigiinnut (FN) ilaasortanngorsinnaapput. Ilaasortanngornerup iluaqutissartaa pingaarnepaaq tassaavoq naalagaaffittut akuersaarneqalernerq, aammattaarli allaffissornikkut pisussaaffittaqarpoq aningaasatigullu annikitsumik tapiissuteqarfussalluni. Naalagaaffiit isumaqatigiissuteqataajumallutik amerlanertigut FN-imut ilaasortaasariaqangillat.

1945-miilli naalagaaffiit amerlanersaat namminiilivikkaangamik FN-imut ilaasortanngornissamik qinnuteqartarput. Taamaallilluni nunanit tamalaanit akuersaarneqalernerq pilertornerusumik pisarpoq naalagaaffittullu inissisimaffiat

PINGAARNERSAT

- FA tunngavigalugu naalagaaffiusut FN-imut ilaasortanngornermik iluaqutissartaasa pingaarnersaraat politikikkut suliqaarfinnit immikkut naalagaaffittut akuersaarneqarnissaq, tamannali aamma akornutissartaqarpoq.
- FN-imut ilaasortanngoraanni immikkoortumik innuttaassuseqarnissaq pisariaqavinnigilaaq.
- FA tunngavigalugu naalagaaffiusut FN-imut ilaasortanngooqaaratik nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutinut pingaarutilinnut ilaalersinnaapput.

siunissami ajornartorsiutissanut illersuutaasarluni. Naalagaaffimmik pilersitsiumalluni naalagaaffinnit allanit akuersarneqarnissaq tunngaviusumik piumasaqaataangikkaluartuq kissaatiginartuuvuq. Pisortatigoortumik akuersarneqarnissaq aamma/imaluunniit naalagaaffinnut arlalinnut naalakkersuinikkut iluanaarutaangitsumik attaveqalernissaq noqqaassutigeqqaarnagu FN-imut ilaasortanngorneq inuiaqatigiit naalagaaffinngor-nerannik ataasiaammik qularnarunnaarsitsissaaq. FA tunngavigalugu naalagaaffiusut ilaasortanngorsinnaapput.

FN-imut ilaasortaasut tamarmik immikkut FN-ip ataatsimeersuarneranut sinniisuutitaqartarput allatulli qinersisinnaatitaallutik (innuttaasut amerlassusiat aningaasaqarnikkullu inissisimaffik apeqqutaatinngit). FN-ip ataatsimeersuarneranut sinniisuutitat FN-ip aningaasatigut missingersuutaanik nakkutillisarput naalagaaffillu ilaasortaasut FN-imi suliaqarfinnut pingaarnernut allanut ilaasortanngortitsisarlutik (ass., ECOSOC, Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit siunnersuisoqatigiit aamma Isumannaallisaaneq pillugu siunnersuisoqatigiit).

Naalagaaffiit suliaqarfinnut taakkununga ilaasortaanerimikkut FN-ip pingaarnernutitassaanut politikianullu sunniuteqarsinnaapput. Naalagaaffiup amerlasuunik innuttaasoqanngitsup ilaasortanngooqqammersullu taakkunani sinniisuutitaqarnissamik kissaateqanngissinnaavoq sinniisuutitaqarnissamulluunniit naammattumik sulisoqanngissinnaalluni, aaqqissuussarlu tamaat eqqarsaatigalugu suliniutigerusutanik siuarsaanarluni 'taasissutissanik isumaqatigiinniuteqarsinnaavoq'. Aammattaaq FN-ip ataatsimeersuarneranut sinniisuutitat naalakkersuinikkut oqallinnerni pingaaruteqarluninartarput, oqallinnerni taakkunani naalagaaffiit ilaasortaasut tatigeqatigiinermik ineriartortitsisarmita iligiittullu suleqatigiilertarmata.

Nunasiaataasimasut tallimaannaat aalajangersimapput FA tunngavigalugu naalagaaffiuniarlutik, tamarmillu immikkut nunasiaatiliusimasunut immikkuullarissumik attaveqarput.

Ilaasortatut akisussaaffiit

Ukiuumoortumik tapiissutit (FN-ip missingersuutaanut pinngitsoorani tapiissutigineqartussat) naalagaaffiup ataatsimut isertitaanik tunngaveqarput, akiitsut naligiissarneqareerlutik isertitallu agguaqatigiissitat annikitsut naligiissarneqareerlutik (FN-ip naliliinermi uuttuutaa). Andorra aamma Burundi, aningaasaqarnerup tungaatigut Kalaallit Nunaannut tamarmik assingusut, tamarmik immikkut 140.000 USD-nik 29.000 USD-nillu akiliisarput. Free Association tunngavigalugu naalagaaffiusut FN-imut ilaasortaasut pingasut (Marshallip Qeqertai, Mikronesia aamma Palau) tamarmik immikkut ukiumut 30.000 USD-nik tapiissuteqartarput. Eqqissisimanissamik nakkutiginninneq immikkut aningaasalersorneqarpoq FN-ip isumannaallisaaneq pillugu siunnersuisoqatigiivnut ilaasortaajuartut tallimat tapiissutaannut annertusaasumik naligiissaarutilimmik. Naalagaaffiit kajumissaarneqar-

FREE ASSOCIATION

1960-imi FN-ip ataatsimeersuarneranut sinniisuutitat nunasiaajunnaarsaanermit periarfissanik pingasunik saqqummiussipput: naalagaaffittut kisimi oqaasissaqartut namminiilivinneq, naalagaaffimmik allamut ilanngutivinneq, kiisalu immikkut naalagaaffiusumik pituttugaangitsumik naalagaaffeqateqarneq (Free Association, FA). Nunasiaataasimasut tallimaannaat aalajangersimapput FA tunngavigalugu naalagaaffiuniarlutik, tamarmillu immikkut nunasiaatiliusimasunut immikkuullarissumik attaveqarput.

puttaa q ilaatigut namminneq piumassutsiminnik tunissuteqartaqqullugit, soorlu ukununga: FN-ip ineriartortitsinermut pilersaarutaanut, Peqqinnissaq pillugu suleqatigiiffianut, Inuttut pisinnaatitaaffinnik suliniaqatigiiffianut Avatangiisinullu tunngatillugu iliuseqarnissamut pilersaarutaanut.

Toqqartumik aningaasartuutit saniatigut naalagaaffiit FN-imut ilaasortaasut suliniutaanik atuuttuartunik atatitsisuupput aamma/imaluunniit FN-ip suliniaqatigiiffiisa aalajangersimasunillu sullissiviisa, pingaartumik New Yorkimiittut, Genéveymiittut Wienimiittullu, ataatsimiinernerini sinniisuutitaqartarput. Aammattaaq nalunaarusior- toqartarnissaanik imaannaangitsunik piumasaqaateqarput naalagaaffinnut minnernut allaffissornikkut artukkiilersinnaasunik. Naalagaaffiit ilaasortaasut tamarmik isumannaallisaaneq pillugu siunnersuisoqatigiit peqqarniisaarnianik akiuniarnermut ataatsimiittaliaannut nalunaaruteqartassapput peqqarniisaarnianut aningaasaliineq, sakkussiat ajoquseerujussuarsinnaasut, peqqarniisaarniarnissamut kajumissaarnerit pineqaatissiinerillu pillugit. Aammattaaq ukiut tallimakkaarlugit Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit siunnersuisoqatigiinnut nalunaarusiortassapput nalunaarusiamillu eqqartueqateqartussanik aallartitaqartassallutik.

FN-IMUT QANOQ ILAASORTANNGORTOQARTARTOQ

- 1 Immikkoortoq 4(1) Naalagaaffiit FN-imut ilaasortanngornermi isumaqatigiissummi pisussaaffinnik akuersisut peqatigiiffiullu naliliinera naapertorlugu pisussaaffinnik taakkuninnga eqqortitsisinnaallutillu eqqortitserusussuseqartut eqqissinermillu nuannarisqaqartut tamarmik FN-imut ilaasortanngorsinnaapput.
- 2 Naalagaaffimmik taama ittumik FN-imut ilaasortanngortitsisoqartarpoq isumannaallisaaneq pillugu siunnersuisoqatigiinnit piumasaqaatigineqartoq naapertorlugu ataatsimeersuarnermi sinniisuutitat aalajangiussineratigut.

Isumaqatigiissut naapertorlugu FN peqatigiiffiuvoq ammasoq, taamaattumillu naalagaaffiit ilaasortangornissamut piumasaqaatinik tunngaviusunik eqqortitsisut tamarmik ilaasortangortinneqartussaapput. Tamatuma saniatigut nunat tamalaat akornanni eqqartuussivimmit 1948-mi aalajangersumik oqaatigineqarpoq piumasaqaatit taakku naammattut allanillu ilaneqassanngitsut. Isumannaallisaneq pillugu siunnersuisoqatigiinnut ilaasortaajuartut naalagaaffiit ilaasa ilaasortangornissaannik pitsaaliuisimapput politikimik pissuteqartumik (ass., Palæstina aamma Kosovo), ilimanaateqanngilarli FA tunngavigalugu naalagaaffiusut qularnaquteqanngitsumik nunasiaataasimasut qinnuteqaataannik itigartitsinissaat.

Innuttaassuseq pillugu apeqqut

FA tunngavigalugu naalagaaffiusunit tallimanit pingasut FN-imut ilaasortaapput (Marshallip Qeqertai, Mikronesia aamma Palau; tamarmik USA-mik pituttugaanngitsumik naalagaaffeqateqartut); taakkunanngalu marluk FN-imut ilaasortaannigillat (Cookip Qeqertai aamma Niue; Aotearoamik/New Zealandimik pituttugaanngitsumik naalagaaffeqateqartut). Naalagaaffiit eqqaaneqartut siulliit namminersortumik innuttaassuseqartitsisarput naalagaaffinnilu taakkunanani innuttaasut USA-mi innuttaasuunatik (USA-mi najugaqarnissamut sulinissamullu aalajangersimasunik pisinnaatitaaffeqaraluarlutik), Cookillu Qeqertaani Niuemilu innuttaasut

Aotearoami tamakkiisumik innuttaasuullutik. Taamaakaluartuq ilaasortangornissamut (qulaani) piumasaqaatini immikkut ittumik innuttaassuseqartariaqarnermut takussutissaqanngilaq issuagassaqaqarnanilu.

Taamaallaat naalagaaffittut inissisimasut FN-imut ilaasortangorsinnaapput, naalagaaffillu taakkua "innuttaasoqartuunissaat" piumasaqaatigineqartut ilagaat. Tamatumali assigiinnanngilaa immikkoortumik innuttaassuseqartutut aqqjissuussaaneqarneq. Tuluit naalagaaffiisa ilaat (Australia, Canada, New Zealand and Sydafrika) tamakkiisumik namminersulinnginnerminni Naalagaaffiit Peqatigiissortaannut (Folkeforbundet) FN-imulluunniit ilanngupput, nunaminni innuttaasut suli Tuluit Nunaanni innuttaasuusut. Aamma Pakistani FN-imut ilaasortangorpoq Tuluit Nunaat, Australia, India aamma Sydafrika ataatsimoorussamik innuttaassuseqatigitiillugit. Irlandimi Avannarlermi innuttaasut (naalackersuinikkut Tuluit Nunaannut atasuusut) marluinnik innuttaassuseqalerput 1922-mi Irlandi namminerisamik naalagaaffinngormat, taakkualu marluinnik innuttaassuseqarsinnaatitaanerat 1998-mi Belfastimik isumaqatigiissummi aalajangersarneqarpoq. Tamatumanga erserpoq naalagaaffinngortitsinissaq/ FN-imut ilaasortaalernissaq siunertaralugu inuiaqatigiinnut nassuiaat innuttaassutsimut piumasaqaataasunit immikkoortinneqarsinnaasoq.

Meeqqat Uummannami UN Secretary-General Ban Ki-Moon pulaarmat 2014-imi photo: Leiff Josefsen

Isumaqatigiissutitut pingaarutilinnut ilaasinnaaneq

FN-imut ilaasortaagaanni ilaasortaangikkaluaraanni luunniit FA tunngavigalugu naalagaaffiusut FN-ip tunngavissiaasa iluanni isumaqatigiissutitut pingaarutilinnut akuusinnaapput.

FN-imut ilaasortanngornermut ilaavoq nunat tamalaat akornanni eqqartuussivimmumut isumaqatigiissummut ingerlaannartumik ilaalernerq, kisianni FA tunngavigalugu naalagaaffiusut FN-imut ilaasortanngoqqaaratik FN-ip isumannaallisaaneq pillugu siunnersuisoqatigiivinit ataatsimeersuarnernilu sinniisuutitaanit akuerisaallutik eqqartuussivimmumut ilaalersinnaapput. Taakku ilaatigut nunasiaatilinnik (nunasiaatiliusimasunik) eqqartuussivimmumut suliaassanngortitsisinnaapput. 1988-imi Nauru (taamanikkut naalagaaffittut namminersortuusooq) isumaqatigiissummut ilaaleroq sinniisigisimasaminillu Australiamik 1989-imi eqqartuussisunut suliaassanngortitsilluni, FN-imut ilaasortanngornini ukiunik qulinik sioqqullugu. Marshallip Qeqertai (FA tunngavigalugu naalagaaffiusooq FN-imullu ilaasortaasooq) USA-mik (arfineq-pingasunillu allanik) 2014-imi eqqartuussisunut suliaassanngortitsipput.

FN-ip Immat atornerqarnerat pillugu isumaqatigiissutaanit (UNCLOS) tamatumaniilu aalisarneq immallu naqqa pillugit isumaqatigiissutit atortuulersinneqarmata nunat tamalaat akornanni inatsisitigut ileqqussat atuutsinneqarnerat erserpoq, taamaattumillu atuunnerat suli allanik isumalluutissaqartitsinanilu inatsisitigut pisinnaatitaaffiliingilaq. UNCLOS-imut ilaalernikkut inatsiseqatigiinnik taakkuninnga atuutsisilertoqartarpoq FN-illu Nunavissuup Imaani Avammumut Ikkannertaanik Piginnittussaannerumut Isumaqalioqatigiissitaanut (CLCS) akuulernissaq ajornaallisarluni. Suliaqarfiup tamatumani piffissanngorpat naalagaaffiup imaani avammumut ikkannertaanik piginnittuusutsimik aalajangersaasinnaavoq, aalajangersaaniarnerli sivisusinnaavoq nalorninartorsiorfiusinnaallunilu. Naalagaaffinnut sanilinnut killeqarfiit naalagaaffinnut taakkunungarpiat isumaqatigiinnitigineqassapput, UNCLOS-imut ilaappata ilaangikkaluarpataluunniit.

Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit isumaqatigiissutitut pingaarnepaanut ilaaleraanni nakkutilliinermik ataatsimiititalianut nalunaarusiortarnissaq piumasagaataavoq, tamannalu naalagaaffinnut mikinernut allaffissornikkut artukkiisinaavoq. Naalagaaffik isumaqatigiissutitut ileqqussanillu tamanik akuersiguni

agguaqatigiissillugu ukiumut nalunaarusianik marlunnit amerlanerusunik tunniussisassaaq taakkulu pillugit oqaloqateqartassalluni. Assigiinngitsunik attaveqatigeeri-aaseqarpoq, taakkunuunatigullu ataatsimiititaliat naammagittaalliutinik suliaqartarput ilaannikkullu misissuisarlutik naalagaaffinnuunniit ilaasortaasunut immikkut ilisimasalittut tikeraartarlutik.

Inuiaqatigiit arfanniartartut Arfanniarnermut Ataatsimiititaliamut atatillugu inissisimaffitsik aamma eqqarsaatigisariaqarpat. Erseqqinngilaq Kalaallit Nunaat aningaasarsiutigalugu arfanniarnissamut akuerisaakanerluni (Islandip akkerliissutaasumik akuerisaaneratut) imaluunniit "nunap inuiisa arfanniartarnerannik tammatsaaliulluni" naleqqussakkanik pisassinneqartaannarluni pituttugaanngitsumik naalagaaffeqateqarsinnaatitaassanersoq. Kalaallit naalagaaffimmi namminiilivissimasumi innuttaasuulernissaat eqqarsaatigalugu "nunap inuiisut" taaneqartarunnaasagunarput, arfanniartarneralli "tammatsaalisas-saasutut" akuerisaasinnaavoq. Suli erseqqissaavigineqarsimanngilaq arfanniarnissamut immikkut akuerisaassagaanni arfanniarneq nunap inuiinut aamma tammatsaaliuinerumut tunngassuteqartariaqarnersoq, imaluunniit nunap inuiinut imaluunniit tammatsaaliuinerumut tunngassanersoq; maannamut immikkut akuersissuteqarlutik arfanniartartut naalagaaffimminni nunap inuiisut ikinnerussuteqartut taaneqarsinnaapput (naalagaaffinnilli arfanniartarnerumut akkerliisunut akkerlineqarlutik).

UNCLOS, inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit isumaqatigiissutit Arfanniarnermullu Ataatsimiititaliaq nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutaapput pisortatigoortut isumaqatigiissummut ilaareersunit akuerisaanissamik piumasagaatitaqanngitsut, tamannalu FN-imut ilaasortaanissamut piumasagaatigineqartunit eqqartuussivimmiluunniit ileqqoreqqusanit allaanerussutaavoq.

FA tunngavigalugu naalagaaffiulernissamut isumaqatigiissutit tamarmik immikkuullarissuusarput naalagaaffiit pineqartut isumaqatigiinniarnersa kingunerisarmatigit. FA tunngavigalugu naalagaaffiusut FN-imut ilaasortanngorsinnaallutillu nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutitut ilaalersinnaagaluarlutik akornutaasinnaasunik iluaqutaasinnaa sunillu nalilleeqqissaartariaqarput.

Allattoq: Rachael Lorna Johnstone, Professor of Law, Ilisimatusarfik (University of Greenland) and University of Akureyri, Iceland. rlj@unak.is

Asseq: Istockphoto collage Ravnkilde Design

Policy briefi una DIIS-imiit Illersornissami Isumannaallisarnermillu Ilinniakkani ilaavoq

DIISip politikii tamarmik pappilianut Ecolabelinut FSCmillu uppenarsaasikkanut naqitaapput

